

REFORMA PRAVOSUĐA U NOVOM USTAVU

I

Kao deo političke vlasti i samoupravljanja radničke klase, pravosuđe je ustavna kategorija koja se nužno i kontinuirano prilagođava promenama u društveno-ekonomskom sistemu, čiju sadržinu i formu određuje Ustav¹. Promene u društvu nužno uslovljavaju adaptaciju ili transformaciju pravosuđa.²

Od revolucije do Ustava iz 1974. godine naše pravosuđe nije pretrpelo neke bitne i korenite promene. Sve promene u našem društvu misu uvek pratile i odgovarajuće promene u pravosuđu, tako da je pravosudni sistem zaostajao za našim društvenim razvojem³. Dosadašnjim ustavnim promenama menjali su se, doduše, odnosi u pravosuđu u korist samoupravljanja, ali su te promene bile neznatne i parcijalne.⁴ Promene su vršene bez predhodne naučne kritičke analize i bez jasnog koncepta, na osnovu snimanja trenutnog stanja i potreba, na osnovu onog što se pojedincima koji su učestvovali u izradi nacrtu ustavnih tekstova činilo da treba izmeniti.⁵ I pored toga što su bila parcijalna, ova eršenja su na zadovoljavajući način rešavala aktuelne probleme našeg pravosuđa.⁶

Iako pravosuđe nije bilo usklađeno sa čitavim sistemom društvenog samoupravljanja, taj anahronizam nije smetao pravosuđu da ostvari svoju društvenu ulogu. Kao instrument celokupne i jedinstvene vlasti radnog naroda, ono je uspešno štitilo socijalistički društveni poredak i socijalističke društvene odnose⁷, mada je vremenom, sa razvojem društvenog sistema samoupravljanja, pravosudna nadgradnja postala neodgovarajuća forma nove društvene sadržine⁸.

¹) **Problemi reorganizacije pravosudnog sistema**, Pravni život, 4/66, str. 3; Horvat, A. — **Pravosudne funkcije federacije u svetlu ustavnih promena**, Arhiv 3/72, str. 229.

²) O društvenim činiocima koji utiču na promene u pravosuđu detaljno: Stefanović-Zlatić, M. — **Organizaciona struktura sudova opšte nadležnosti**, Arhiv. 4/69, str. 588; Lazarević, A. — **Samoupravne pravosudne ustanove i njihova nadležnost**, Anali, 1—3/72, str. 344; Perović, M. — **Pravosuđe u novom ustavnom sistemu**, Arhiv, 2—3/73, str. 519; Rajović, V. — **Sudstvo i javno tužilaštvo**, Anali, 3—4/73, str. 160.

³) **Teze za unapređenje pravosudnog sistema**, Arhiv, 2/68, str. 187.

⁴) Horvat, A. — **O izgradnji pravosudnog sistema**, Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo, 1/72, str. 53.

⁵) Detaljno o tome: Đorđević, J. — **Diskusija**, Arhiv, 3/72, str. 339 i 441.

⁶) **Predlog teza za unapređenje pravosudnog sistema**, Arhiv, 2/78, str. 187.

⁷) Perović, M. — **Pravosuđe i kako ga reorganizovati**, Arhiv, 2/68, str. 200.

⁸) Perović, M. — *ibidem*.

II

Dosadašnji ustavi nisu menjali koncept pravosudnog sistema. Sve do novog ustava naše pravosuđe se zasnivalo na klasičnim principima, po uzoru na evropski kontinentalni sistem⁹ i pored nesumnjivih kvalitativnih promena u toku Revolucije, koje su kasnije ozakonjene. Od prvih dana socijalističke izgradnje našeg društva, sud je, po sastavu i po funkciji, predstavljao nešto kvalitativno novo u odnosu na klasičan državni sud, po uzoru na koji je instituiran. Narodni sud je prestao da bude klasičan državni organ jer i država u kojoj je instituiran nije više bila država u punom smislu te reči.¹⁰ Nov pravosudni sistem je nastao po uzoru na predratni pravosudni sistem i određeno vreme je nosio oznake starog.¹¹ Iako su stare sudske ustanove preuzete da posluže razrešavanju sukoba u novim društvenim odnosima, sudski sistem, postavljen na nove osnove¹², nije ostao nepromenjen. Menjao se uvođenjem građana u vršenju sudske funkcije kao sudija¹³ i kao sudija — porotnika, izborom sudija, najpre na neodređeno, a zatim na određeno vreme¹⁴, mogućnošću njihovog opoziva, kao i ustavnom i zakonskom obavezom sudova da prate društvene odnose i pojave, da ukazuju na mere koje bi trebalo preduzeti radi sprečavanja društveno opasnih i štetnih pojava i do o tome obaveštavaju društveno-političke zajednice. Izvršene promene nisu bitno izmenile karakter i način rada pravosudnih organa koji su i dalje ostali državni organi i vršili svoju funkciju na klasičan način.

Ustav iz 1946. godine, u odnosu na organizaciju pravosuđa formulisao je samo ono što je stvoreno i izgrađeno u toku NOB-a. Sudstvo je konstruisano u sklopu političke vlasti radničke klase kao državni mehanizam koji čuva demokratske tekovine socijalističke revolucije, učvršćuje revolucionarne promene u društvenim odnosima i štiti zakonitost u socijalističkom društvu.

Ustavni zakon iz 1953. godine nije dotakao probleme sudstva. Promene u pravosudnom sistemu doneo je Zakon o sudovima iz 1954.

⁹) Perović, M. — **Pravosuđe i kako ga reorganizovati**, Arhiv, 2/68, str. 200; Jovanović, M. — **Sudska funkcija u sistemu samoupravljanja**, Arhiv, 3/2, str. 298.

¹⁰) Pupiće, B. — **Kritičke opservacije uz preloženu reorganizaciju pravosuđa** Arhiv, 3/68, str. 345.

¹¹) To je i razumljivo jer novi kvalitet znači prekid kontinuiteta sa starim. Međutim, pošto novo nastaje iz starog, izvesni elementi starog ostaju u novom i menjaju se. Tako je nastanak novog vezan sa starim, pa je to, ujedno, i kontinuiran proces.

Detaljnije o tome: Pupiće, B. — **Kritičke opsevracije uz predloženu reorganizaciju pravosuđa**, Arhiv, 3/68, str. 345.

¹²) O tome Vasiljević, T. — **Organizacija sudova i sudska nadležnost u ustavnim amandmanima i posutpku pripreme Ustava**, Zbornik radova, Pravni fakultet u Novom Sadu, VII, 1973, str. 100.

¹³) Neposredno posle rata bilo je stalnih sudija nepravnik, laika.

¹⁴) Nedavna diskusija o Nacrtima ustava aktuelizirala je i pitanje stalnosti ili smenjivosti sudija. O tome detaljno: Rajović, V. — **Svojinsko-pravni odnosi, samoupravni pravobranilac i smenjivost sudija**, Anali, 5/73, str. 69; Rajović, V. — **Stalnost ili smenjivost sudija**, Politika od 13. 10. 1973.; Šoškić, V. — **Reizbornost sudija ne ugrožava njihovu nezavisnost i stalnost**, Politika od 5. 11. 1973. god.

godine. Unošenjem ustavnih načela o sudovima prestale su da važe odredbe glave XIII Ustava iz 1946. godine.¹⁵

Ustav iz 1963. godine posvetio je više pažnje pravosuđu, mada je zatečeni sudski sistem prihvaćen uglavnom neizmenjen. Ustav nije uneo krupne promene u pogledu osnovnih načela sudskog rada, organizacije sudskog rada i nadležnosti pravosudnih organa, mada je u toku ustavne diskusije i pripreme Ustava ukazano na potrebu temeljitog ispitivanja uloge i funkcionisanja pravosuđa. I pored toga izostala je temeljna reorganizacija pravosuđa, iako je inicijalna izgradnja novog sistema započela.¹⁶

U Ustavu iz 1963. godine osnovna samoupravna obeležja u pravosuđu bila su izražena u elementarnim oblicima. Čl. 133. Ustava predviđao je mogućnost formiranja organa društvenog pravosuđa: izbranih sudova, arbitraža, mirovnih veća i dr. Time je podruštvljavanje sudske funkcije prvi put u nas postalo sastavni deo ustavne koncepcije. Inače, izvesni elementi podruštvljavanja sudske funkcije (npr. institut porote¹⁷) koji su i pre toga postojali, zadržani su kao trajna tekovina demokratije.

I pored toga što je podruštvljavanje sudske funkcije postalo ustavna kategorija, Ustav iz 1963. godine nije rešio problem prevodjenja pravosuđa na sistem samoupravnog društva.¹⁸ To je bila, nesumnjivo, posledica odsustvovanja neophodnih društveno-ekonomskih pretpostavki, koje su kasnijim razvojem našeg društva stvorene. Pored toga, u zakonodavnoj praksi nije bilo rešenja koja su mogla da posluže kao osnova i oslonac za sistematsku reformu pravosuđa. Ni pravna nauka, u to vreme, nije razradila i dala kompletna rešenja, niti je ukazala na koncept za ozbiljnu racionalnu i odgovarajuću reformu pravosuđa¹⁹, iako je bilo mišljenja da treba da se instituiraju društveni mehanizmi koji bi rešavali, bez prisustva države, sporove koji nastaju iz samoupravnih odnosa.²⁰ Konačno, nove konfliktne situacije, koje su nastajale u samoupravnim odnosima, rešavane su u postojećim institucijama sudskog sistema. Pošto su na taj način eliminisane konfliktne situacije, nisu posebno tražena nova rešenja, mada je bilo jasno da je samoupravna orijentacija društva donela ne samo originerni razvitak samoupravnih odnosa, već i pretpostavke za izmenu

¹⁵ Interesantno je mišljenje (Fira, A. — **Promene u ustavnom sistemu SFRJ**, Arhiv, 1—2/69, str. 3) da je ovaj zakonodavni postupak sličan amandmanskoj tehnici, kao načinu promene pojedinih odredaba Ustava, iako se, po formi i po stvarnom značenju ne smatra ustavnim amandmanom.

¹⁶ Detaljnije: Jovanović, M. — **Sudska funkcija u sistemu samoupravljanja**, Arhiv, 3/72, str. 298.

¹⁷ O poroti kao vidu podruštvljavanja sudske funkcije: Grubač, M. — **Prenošenje krivičnih pravosudnih funkcija sa države na društvo**, (rukopis), Novi Sad, 1973. str. 1—3. Grubač, M. — **Mogućnosti i granice prenošenja krivične sudske funkcije sa države na društvo**, Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo, 4/73, str. 559.

¹⁸ Jovanović, M. — **Sudska funkcija u sistemu samoupravljanja**, Arhiv, 3/72, str. 300.

¹⁹ Đorđević, J. — **Diskusija**, Arhiv, 3/72, str. 341; Jovanović, M. — **Sudska funkcija u sistemu samoupravljanja**, Arhiv, 3/72, str. 300.

²⁰ O tome: Jovanović, M. — **Sudska funkcija u sistemu samoupravljanja**, Arhiv, 3/72, str. 300.

u funkcijama vlasti. Neprecizna norma čl. 133. Ustav SFRJ bila je rešenje koje je omogućavalo da se novi konflikti rešavaju pred sudom a da se sama sudska funkcija ne menja i da se, istovremeno, embrionalni društveni pravosudni organi razvijaju i ne transformišu u stare.

Instrumenti podruštvljavanja sudske funkcije su mnogobrojni i raznovrsni. Proces podruštvljavanja u pravosudnom sistemu u ovom periodu našeg razvitka odvijao se dvojako: kao proces prenošenja sudske funkcije na društvene organe i kao proces pretvaranja samih sudova u samoupravne društvene organe.²¹

Organizacioni pravosudni zakoni iz 1965. godine uneli su samoupravljanje radnih ljudi i u pravosudne organe i time izjednačili položaj radnih ljudi u pravosuđu sa položajem ostalih radnih ljudi u našem društvu.

Zakonodavstvo i praksa nisu iskoristili u potpunosti Ustavom ukazane mogućnosti za podruštvljavanje sudske funkcije. Društveni pravosudni organi su fragmentarno ozakonjeni u nekim propisima²², ali u praksi nisu evoluirali u redovne mehanizme vansudskog rešavanja sporova²³, jer njihovo mesto i uloga nisu bili određeni samim Ustavom.²⁴

III

Samoupravni aspekt pravosuđa nije detaljnije razmatran sve do 1969. godine, kad je učinjen pokušaj da se rezolucijom Savezne skupštine o unapređenju pravosuđa,²⁵ pored ostalog, inicira i efikasnosti samoupravni preobražaj pravosudnog mehanizma. Konstatovano je da sudovi sve više odlučuju o konfliktima koji nastaju kršenjem normi autonomne regulative i da je promenjena sadržina odnosa o kojima sudovi odlučuju. Takve konstatacije, koje su postajale sve brojnije, istakle su u prvi plan dva pitanja: pitanje neminovnog podruštvljavanja sudske funkcije i pitanje aktivne uloge sudova u razvijanju samoupravnih odnosa. U tom cilju sugerirano je i oživotvorenje ustavne norme o podruštvljivanju sudske funkcije putem arbitraža, izbranih sudova, mirovnih veća i drugih ustanova za raspravljanje sporova.²⁶ Skupštinski posao na donošenju rezolucije — smernica za unapređenje pravosuđa nije u to vreme mogao da bude okončan jer je bilo jasno da je pravosudna reforma u skladu sa razvojem samou-

²¹) Detaljnije o podruštvljavanju sudske funkcije: Stefanović-Zlatić, M. — **Ka podruštvljavanju suda i sudske funkcije**, Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo, 2/68, str. 489, i **Organizaciona struktura sudova opšte nadležnosti**, Arhiv, 4/69.

²²)Npr. Opšti zakon o mirovnim većima. Sl. list SFRJ, 23/67, Osnovni zakon o preduzećima, Sl. list SFRJ 17/65 i 31/67.

²³) Razlozi su iscrpno navedeni kod Jovanović, M. — **Sudska funkcija u sistemu samoupravljanja**, Arhiv, 3/72, str. 311.

²⁴) U tom smislu: Rajović, V. — **Sudstvo i javno tužilaštvo**, Anali, 3—4/73, str. 160; Jovanović, M. — op. cit. str. 297, Kuhar, S. — **Aktuelna pitanja reforme pravosuđa**, Pravni život, 10/70; str. 16 Hrnčević, J. — **Ustavna reforma i reorganizacija sudova**, Naša zakonitost, 1/71, str. 6; Marina, P. — **Prilog diskusiji o problemima pravosuđa**, Arhiv, 2/68, str. 161.

²⁵) **Predlog Rezolucije Savezne skupštine**, Arhiv, 4/69, str. 582.

²⁶) Jovanović, M., op. cit. str. 299.

pravnih odnosa kompleksno pitanje, koje se ne može rešiti rezolucijom, i da se željena reforma može i mora sprovesti tek u tzv. drugoj fazi ustavnih promena.

Ustavne promene izvršene amandmanima nisu izmenile načela na kojima se gradio dosadašnji sistem, mada je došlo do bitnih promena u njegovoj funkcionalnoj komponenti.²⁷ Ustavni amandmani su ukazali na pravce u kojima će se uspostavljati samoupravni odnosi u sferi udruženog rada. U novim ustavnim tekstovima data rešenja su dosledno izvedena u pravcu upotpunjavanja samoupravnog društvenog poretka. Donošenjem ustavnih amandmana, naše društvo je učinilo značajan korak u ostvarivanju idejne vizije samoupravljanja jer su pravno formulisani i izraženi odnosi koji afirmišu samoupravljanje. Odnosi uspostavljeni amandmanima izazivali su nužne izmene u organizaciji i nadležnosti pravosudnih organa i dalji proces podružtvljavanja sudske funkcije. Bilo je jasno da u novim uslovima funkcija pravosuđa treba da se prilagodi potrebama proširene samoupravne osnove društva, dinamici njegovog razvoja.²⁸

Tek nakon usvajanja ustavnih amandmana, pravosuđe se definitivno našlo pred problemima i teškoćama sopstvene transformacije. Velike društvene promene povlače i značajne i temeljne reforme pravosudnog sistema, a to je krupan poduhvat na koji se društvo odlučuje samo u trenucima velikih revolucionarnih promena.²⁹ Predmet ustavnopravnog konstituisanja u drugoj fazi ustavnih promena bila su načela na kojima treba da se izgradi pravosudni sistem usklađen sa samoupravnim društvom čiji je deo i čijim interesima treba da bude podređeno.³⁰

IV

Ideja o neophodnosti uskladjavanja pravosuđa sa našim samoupravnim sistemom sazrela je u vreme kad je Komisija za ustavna pitanja i njena grupa za ustavno sudstvo i pravosudni sistem počela sa radom.³¹ Bilo je nesumnjivo da i pravosuđe, kao deo političkog sistema mora da bude usklađeno sa samoupravnim sistemom. Dileme su nastale u pogledu načina i puteva uklapanja pravosuđa u samoupravni sistem.

²⁷) Detaljnije o tome: Horvat, A. — **Pravosudne funkcije federacije u svetlu ustavnih promena**, Arhiv, 3/72, 72. str. 234.

²⁸) Zakon o konstituisanju i upisu u sudski registar organizacija udruženog rada (Sl. list SFRJ 22/73) i Zakon o rešavanju sporova iz međusobnih poslovnih odnosa organizacija udruženog rada pred stalnim izabranim sudovima (Sl. list SFRJ 22/73) predstavljaju značajan korak u pravcu podružtvljavanja sudske funkcije i njenog prilagođavanja potrebama samoupravnog društva.

²⁹) Aćimović, M. — **Reorganizacija pravosuđa i advokatura**, Arhiv, 2/68, str. 258.

³⁰) Horvat, A. — **O izgradnji pravosudnog sistema**, Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo, 1/72, str. 53; Stefanović-Zlatić, M. — **Organizacija struktura sudova opšte nadležnosti**, Arhiv, 4/69, str. 588; Rajović, V. — **Sudstvo i javno tužilaštvo**, Anali 3—4/73, str. 160.

³¹) Marina, P. — **Prilog diskusiji o problemima pravosuđa**, Arhiv, 2/68, str. 161.

U pogledu područjavanja sudske funkcije javila su se tri shvatanja, tri alternative.

Po jednom shvatanju, pravosudni mehanizam ne treba menjati jer oblast pravosuđa nije pogodna za eksperimentisanje i unošenje radikalnih promena.³² Postojeći organi pravosuđa mogu da preuzmu i funkciju organa za raspravljanje samoupravnih sporova koji nastaju u oblasti samoupravne regulative³³ jer su u dosadašnjoj praksi uspešno rešavali takve konflikte. Rešavanjem sporova iz samoupravnih odnosa sudstvo je štitilo osnovne društvene vrednosti u skladu sa Ustavom i zaknom i učvršćivalo razvoj socijalističkih odnosa. Rešavanjem sporova iz samoupravnih odnosa ono je preuzimalo kvalitativno nove zadatke i time doprinosilo svom bržem uključivanju u samoupravnu strukturu društva.

Ideji o transformaciji redovnih sudova, posebno privrednih, u sudove koji će odlučivati o sukobima iz autonomne sfere upućivani su u diskusijama brojni prigovori.

Pre svega, isticano je da se ne radi o eksperimentisanju na području pravosuđa, jer je pravac kretanja našeg društva u pravcu samoupravljanja definitivno određen.³⁴ Osim toga, konflikti do kojih dolazi u samoupravnim odnosima mogu da budu zaklonjeni autonomijom samoupravnih tela u samom udruženom radu tako da se sudovima ne pruža mogućnost da ih rešavanjem sporova otklanjaju, te se na taj način ne bi mogla da obezbedi kompletna zaštita odnosa u oblasti autonomne regulative.

Konačno, ovakva funkcija tradicionalnih pravosudnih organa gušila bi razvoj embrionalnih samoupravnih sudskih organa³⁵ i sprečavala da se samoupravljanje pretvori u univerzalni i osnovni društveni odnos.

Po drugom shvatanju isključivi put za područjavanje sudske funkcije je konstituisanje originernog sistema samoupravne zaštite sa diferenciranjem institucija adekvatno situaciji u kojoj budu delovale.³⁶

³²) Interesantno je primetiti da je svojevremeno predstavnik Privredne komore Vojvodine izrazio svoje neslaganje sa formiranjem i ustanovljenjem samoupravnih sudskih organa, mada je izražena sumnja da je takav stav iznet uz konsultaciju većine privrednih organizacija. O tome: Vuković, I. — **Diskusija**, Arhiv, 3/72, str. 324.

³³) Prof. Đorđević Jovan je zastupao ideju o osnivanju saveta za samoupravne sporove u našim pojedinim sudovima i smatrao da je to jedini put da se afirmiše značaj samoupravnih odnosa i angažuju kvalifikovani ljudi u sudovima. Svaki pokušaj da se stvori novo, smatrao je, donosi samo nove probleme (Diskusija, Arhiv 3/72, str. 447).

³⁴) Marina, P. — **Prilog diskusiji o problemima pravosuđa**, Arhiv, 2/68, str. 161.

³⁵) O dominaciji sudskih organa u odnosu na društvene pravosudne organe: Rajović, V. — **Karakteristike rada unutrašnje arbitaže u preduzeću**, Anali, 5—6/72, str. 923; Razgovor sa prof. dr S. Trivom, Portreti, Pravnik, 6—7/73, str. 132.

³⁶) Jovanović, M. — **Sudska funkcija u sistemu samoupravljanja**, Arhiv, 3/72, str. 312; Zečević, M. — **Zadaci udruženja parvnika SRS**, Pravni život, 3/72, str. 62; Bokšan, B. — **Mesto privrednog suda u ostvarivanju pravosudne funkcije u republici**, Pravni život, 12/72, str. 99.

Ideja o formiranju novog mehanizma zaštite samoupravnih prava izazivala je prigovore. Smatralo se da to u suštini nije deetatzacija nego obično prenošenje sudske funkcije na druge organe i da bi te nove tvorevine bile izložene opasnosti birokratisanja,³⁷ te da bi prihvatanje ove ideje moglo da oslabi disciplinu u društveno-ekonomskim odnosima.³⁸

Treće shvatanje je, ustvari, kompromisna alternativa. Ono miri oba shvatanja; u pravosudni sistem treba uvesti nove organe koji treba da rešavaju samoupravne sporove uz kontrolu zakonitosti njihovih odluka koju bi vršili postojeći sudovi.³⁹

Dilema o tome da li je suština reforme pravosuđa i njegovog usklađivanja sa sistemom samoupravljanja u tome da se razvija i dalje tradicionalno sudstvo ili da se njegov razvoj prepusti njegovoj imanentnosti, a područjstvljavanja sudske funkcije preda origenernim samoupravnim organima⁴⁰, ostala je sve do donošenja novog Ustava. Ipak je prevladalo mišljenje da je stvaranje samoupravnog sudstva — stvaranje samoupravnih sudova put za deetatzaciju sudske funkcije; kako su to postavile Teze za unapređenje pravosuđa, i da treba prihvatiti ovakvo ustavno rešenje. Postalo je jasno da težište reforme nije na formalnoj strani reorganizacije pravosuđa i da se reforma pravosuđa, u uslovima samoupravljanja, može postići najbolje i jedino daljim područjstvljavanjem ove delatnosti.⁴¹ Rezultat ove reforme su samoupravni sudovi, nova ustavna kategorija.

V

Ideja o samoupravnim sudovima, rođena u Nacrtu teza o pravosudnom sistemu i u vreme diskusija u drugoj fazi ustavnih promena, dobila je načelnu podršku u koordinacionoj komisiji savezne Ustavne komisije.⁴² Ideja i koncept o samoupravnim sudovima su dosledno realizovani u Nacrtu saveznog Ustava (i republičkim i pokrajinskim ustavima) i dobili podršku u kasnijoj javnoj diskusiji.

Uvođenjem samoupravnih sudova u naš pravosudni sistem je najznačajnija ustavna promena u oblasti pravosuđa i zaštiti funkcionisanja sistema samoupravljanja. Pranađena su rešenja za koja nije bilo uzora ni u istoriji ni u savremenoj društvenoj praksi, a istovremeno su, u novi pravosudni sistem, ugrađeni društveni elementi pravosuđa u klasičnim okvirima. Pronađena ustavna rešenja su revolucionarna novina u ostvarivanju pravosudne funkcije koja je u čitavom dosadašnjem razvoju bila rezervisana isključivo za klasičnu državnu

³⁷⁾ O tim shvatanjima: Vuković, I. — **Diskusija o ustavnim promenama i pravosudnom sistemu**, Arhiv, 2/72, str. 323.

³⁸⁾ Rački, B. — **Ustavne promene i pravosudni sistem**. Naša zakonitost, 11/72, str. 785.

³⁹⁾ Jovanović, M. — **Sudska funkcija u sistemu samoupravljanja**, Arhiv, 3/72; str. 312, Rački, B. — *op. cit.* str. 785.

⁴⁰⁾ Jovanović, M. — **Sudska funkcija u sistemu samoupravljanja**, Arhiv, 3/72 str. 299.

⁴¹⁾ O tome: Pupić, B. — **Kritičke opservacije uz predloženu reorganizaciju pravosuđa**, Arhiv, 3/68, str. 344.

⁴²⁾ Kovačević, M. — **Samoupravni sudski organi**, Pravni život, 12/73, str. 139.

vlast određene klase. Po novom Ustavu, sudsku funkciju u jedinstvenom sistemu vlasti i samoupravljanja radničke klase i svih radnih ljudi vrše redovni sudovi, kao organi državne vlasti, i samoupravni sudovi (čl. 217 UJ).

Ustavom je ostvarena jedna nova koncepcija pravosuđa koja se zasniva na ideji prenošenja sudske funkcije na društvo. Sudsku funkciju više ne vrše samo sudovi. Pored njih postoje i samoupravni sudovi, koji rešavaju sporove iz međusobnih odnosa koje radni ljudi samostalno uređuju ili iz prava kojima slobodno raspolažu.

Ustavom je data mogućnost da i građani sporazumno poveru rešavanju pojedinih sporova samoupravnim sudovima kad je predmet spora pravo kojim slobodno raspolažu (čl. 224 UJ).⁴³ Ova „anekdota funkcija“, kako je neki nazivaju⁴⁴, pridodana je samoupravnim sudovima zato što takvi sporovi imaju u klasičnom pravnom poretku karakter sporova ostavljenih potpunoj dispoziciji stranaka i što je, i u klasičnom pravosudnom sistemu postojala mogućnost da ih rešavaju nedržavni organi. Ističe se⁴⁵ da je ova dodatna funkcija posledica činjenice da su osnovni i glavni principi našeg današnjeg građanskog prava, i materijalnog i procesnog, i našeg samoupravljanja, pa i njihovi metodi regulisanja, uglavnom istovetni ili u mnogome slični, u prvom redu princip odn. metod slobodnog dogovaranja i sporazumevanja i puna jednakost i ravnopravnost subjekata.

Realizacija ideje i koncepta o samoupravnim sudovima je najkrupniji potez u izvršenoj reformi pravosuđa, novina i specifičnost našeg pravosudnog sistema i našeg društvenog uređenja.⁴⁶ Definitivno je napuštena dosadašnja praksa da se pravosudni sistem prenese u novi Ustav u svom klasičnom obliku.

Treba primetiti da ustavna reforma nije donela promene u definisanju osnovnih načela na kojima se zasniva naše sudstvo. Ustavna načela o sudskom sistemu preuzeta su iz dosadašnjeg Ustava jer predstavljaju trajnu tekovinu demokratije, predstavljaju načela na kojima se zasniva sudstvo u svim, ili gotovo svim, savremenim državama.

Uvođenjem samoupravnih sudova u naš pravosudni sistem prevaziđeni su klasični oblici sudske zaštite, stvorena nova katego-

⁴³ O ovoj novini: Poznić, B. — **Sudstvo i javno tužilaštvo**, Anali, 3—4/73, str. 73

⁴⁴ Jovanović, M. — **Uloga samoupravnih sudskih organa u sistemu sudstva i mogućnosti njihovog uvođenja u vršenje krivične sudske funkcije**, Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo, 4/73, str. 598.

⁴⁵ Lazarević, A. — **Samoupravne pravosudne ustanove i njihova nadležnost** Anali, 1—3/72, str. 3448345

⁴⁶ U tom smislu i: Poznić, B. — **Sudstvo i javno tužilaštvo**, Anali, 3—4/73, str. 73, Rajović, V. — **Sudstvo i javno tužilaštvo**, Anali, 3—4/73, str. 164; Perović, M. — **Pravosuđe u novom ustavnom sistemu**, Arhiv, 2—3/73, str. 521. Kovačević, M. — **Samoupravni sudski organi i advokatura u novom ustavnom sistemu**, Pravna misao, 11—12/73, str. 27.

⁴⁷ Poznić, B. ibidem.

rija koja stoji uporedo uz sudstvo, uz klasično sudstvo⁴⁷ i statuiran sistem su ugrađeni posebni i odgovarajući društveni mehanizmi za efikasno rešavanje konkretnih sporova do kojih dolazi povremeno, a ponekad i rutinski, u samoupravnim odnosima⁴⁸.

Samoupravni sudovi, ugrađeni u mehanizam društvenog samoupravljanja, odgovaraju samoupravnom društvu⁴⁹ i obezbeđuju efikasnu i punu zaštitu nepovredivosti samoupravnog društva i samoupravnih društvenih odnosa i sudsku zaštitu pune ustavnosti i zakonitosti.

VI

U Nacrtu Ustava SFRJ, po uzoru na predlog Teza o pravosudnom sistemu bio je upotrebljen termin „samoupravni sudski organi” kao zajednički naziv za originalne institucije sudske zaštite samoupravnih odnosa⁵⁰. U diskusiji povodom Teza o pravosudnom sistemu bilo je istaknuto da je ovaj termin neadekvatan i da se može eventualno poboljšati podesnijim terminom.⁵¹ I u diskusiji o Nacrtu Ustava ukazano je⁵² da je upotrebljeni termin neadekvatan. Generički pojam za sve oblike u kojima se pojavljuju samoupravni sudski organi je „samoupravni sudovi”. Dr Rajović, koji se u diskusiji zalagao za ovu terminološku izmenu dao je jasne argumente. Rajović je smatrao da bi trebalo uvesti naziv „samoupravni sudovi” za sve oblike u kojima se naspram sudova, kao državnih organa pojavljuju samoupravni sudski organi i naveo sledeće argumente: usvajanjem naziva „samoupravni sudovi”.

— jasno se izražava da sudsku funkciju, pored klasičnih sudova, ravnopravno vrše i samoupravni sudski organ;

— stvara se osnov za izgradnju najraznovrsnijih samoupravnih sudskih organa;

— omogućava se da republike i autonomne pokrajine same određuju nazive za pojedine samoupravne sudske organe;

— dosledno se upotrebljava terminologija koja je do sada već potpuno izgrađena u našem pravnom životu.

Pored toga, Rajović smatra da u prilog ovom nazivu govore i sledeći razlozi:

— govori se o samoupravnom nasuprot državnom;

⁴⁸) Jovanović, M. — **Uloga samoupravnih sudskih organa u sistemu sudstva i mogućnosti njihovog uvođenja u vršenje krivične sudske funkcije**, Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo, 4/73, str. 597.

⁴⁹) Isto: Perović, M. — **Pravosuđe u novom ustavnom sistemu**, Arhiv, 2—3/73, str. 522.

⁵⁰) Čl. 208 Nacrta UJ glasilo je: „Samoupravni sudski organi ustanovljavaju se kao veća za rešavanje sporova iz samoupravnih odnosa, samoupravni sudovi mirovna veća, arbitaže, izabrani sudovi, i u drugim oblicima samoupravnog vršenja sudske funkcije”.

⁵¹) Jovanović, M. — **Sudska funkcija u sistemu samoupravljanja**, Arhiv, 3/72, str. 312.

⁵²) Videti: Rajović, V. — **Sudstvo i javno tužilaštvo**, Anali, 3—4/73, str. 167,

— to bi bila još jedna afirmacija našeg samoupravnog pore-
tka;

— to je nužna posledica činjenice da samoupravnim sudskim organima koji se budu formirali po budućem Ustavu pripada budućnost.

Primedba učinjena u diskusiji povodom naziva prihvaćena je, tako da je u Ustavu od 1974. godine upotrebljen naziv „samoupravni sudovi”⁵³ za raznovrsne društvene pravosudne organe.⁵⁴

VII

Ustavno instituiranje samoupravnih sudova nije moglo da se sprovede sve dok nisu sazreli odgovarajući uslovi.⁵⁵

Pre svega, bilo je potrebno da samoupravna normativna regulativa dostigne određeni razvojni nivo koji će omogućiti i neminovno aktivirati sudsku funkciju.⁵⁶ Novi Ustav Jugoslavije, a i republički i pokrajinski Ustavi, dosad su najdalje otišli u konstituisanju autonomne sfere prava, koja se postavlja pored državnog prava, a u izvesnim vidovima čak i mimo njega i nasuprot njemu.⁵⁷ Ranije autonomno pravo je bilo mešovito i po izvorima i po konceptu: poludržavno i polu samoupravno; najviše se sastojalo iz „dirigovanih” samoupravnih akata.⁵⁸ Originerno samoupravno pravo preraslo je embrionalnu fazu u svom razvitku, a uvođenjem samoupravnih sporazuma i društvenih dogovora i njihovim podizanjem na rang ustavnih kategorija, dobilo je nove impulse za svoj progresivni razvoj. Samoupravno pravo je prestalo da bude dopunsko pravo u odnosu na državno, bez obzira na to što i ono po svojoj strukturi, ostvarivanju i primeni, mora da bude podvrgnuto zakonitostima koje predstavljaju tekovine civilizacije i koje treba da omoguće vladavinu prava nasuprot vladavine ljudi.⁵⁹

⁵³) Čl. 217 UJ.

⁵⁴) Treba primeniti da je bilo mišljenja (npr. Bokšan, B. — **Diskusija o ustavnim promenama i pravosudnom sistemu**, Arhiv, 3/72, str. 228, da je naziv „samoupravni sudovi”, za nove oblike društvenog pravosuđa neadekvatan, da nije najsrećnije izabran. Isticalo se da će i dosadašnji, tradicionalni pravosudni organi rešavati i samoupravne sporove a da će, zbog ovog naziva doći u inferiornu društvenu poziciju da su nesamoupravni.

⁵⁵) O pravnim i političkim motivima detaljno: Rajović, V. — **Sudstvo i javno tužilaštvo**, Anali, 3—4/73, str.; Kovačević, M. — **Samoupravni sudski organi**, Pravni život, 12/72, str. 139; Kovačević, M. — **Samoupravni sudski organi i advokatura u novom ustavnom sistemu**, Pravna misao, 11—12/73, str. 28; Jovanović M. — **Uloga samoupravnih sudskih organa u sistemu sudstva i mogućnosti njihovog uvođenja u vršenje krivične sudske funkcije**, Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo, 4/73, str. 596.

⁵⁶) U tom smislu: Stefanović-Zlatić, M. — **Ka područjavanju suda i sudske funkcije**, Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo, 3/70, str. 496.

⁵⁷) Đorđević, J. — **Prilog za teoriju o samoupravnom pravu**, Samoupravno pravo, 1/74, str. 6

⁵⁸) Đorđević, J. ibidem.

⁵⁹) Detaljnije, Đorđević, J. ibidem.

Sve značajniji udeo samoupravnog prava u regulisanju društvenih odnosa postavio je i pitanje samoupravnog pravosuđa koje bi bilo pogodnije za primenu takvog prava nego jedinstveno državno pravosuđe.⁶⁹

Ustavno instituiranje samoupravnih sudova nije bilo moguće sve dok se nisu sagledale mogućnosti narušavanja društvene discipline u stvarnosti samoupravljanja, sve dok se nisu uočili potencijalni konflikti. Tek u tom kontekstu mogli su da se odrede mehanizmi i ovlašćenja koja treba ustavno instituirati u oblasti zaštite odnosa u samoupravljanju.

Konačno, više se nije moglo izbegavati da se odredi ko će u novim odnosima, kakvi još nisu uspostavljeni nigde u svetu, da rešava sporove, da eliminiše konflikte do kojih dolazi u samoupravnim društvenim odnosima.

Ustav iz 1974. godine odredio je samoupravne sudske organe, njihova ovlašćenja, odnose o kojima treba da rešavaju i način rešavanja sporova.

VIII

Uvođenje samoupravnih sudova u naš pravni sistem nije samo kvantitativno proširenje mogućnosti područjavanja sudske funkcije, već njeno kvalitativno menjanje⁶¹. Samoupravni sudovi su van sistema državne vlasti, a to je revolucionarna novina u ostvarivanju pravosudne funkcije koja je isključivo bila rezervisana za klasičnu državnu vlast⁶². Oni imaju i elemente prinudnog mehanizma — sudovi su, vrše sudsku funkciju, i elemente neposrednog samoupravnog instrumenta, jer će ljudi, udruženo i na nov način sami rešavati sporove iz odnosa koje neposredno uređuju, najčešće u postupku koji su sporazumno uredilil. Suština ustavnih promena je u tome što je postignuta diferencijacija u jedinstvu ciljeva sudske zaštite i specijalizacija u sudskim aktivnostima na području samoupravnih odnosa.

U našem sistemu sudsku funkciju ravnopravno vrše klasični i samoupravni sudovi. Samo prenošenje sudske funkcije na društvene organe uređeno je pravom. Država je ta koja je ocenila da je u društvenim odnosima stvorena mogućnost da se sudska funkcija vrši u postupku pred društvenim pravosudnim organima — samoupravnim sudovima.⁶³ Država je Ustavom stvorila mogućnost da sudsku funkciju vrše nedržavni organi i Ustavom im odredila ulogu i značaj i trasi-

⁶⁰) Perenčević, N. — **Neka pitanja pravosudne reforme u Nacrtima ustava**, Naša zakonitost, 7—8/73, str. 654. U istom smislu i Rajović, V. — **Sudstvo i javno tužilaštvo**, Anali, 3—4/73, str. 165. i Jovanović, M. — **Sudska funkcija u sistemu samoupravljanja**, Arhiv, 3/72, str. 297.

⁶¹) Perović, M. — **Pravosuđe u novom ustavnom sistemu**, Arhiv, 2—3/73, str. 522

⁶²) Perović, M. ibidem.

⁶³) Grubač, M. — **Mogućnosti i granice prenošenja krivične funkcije sa države na društvo**, Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo, 4/73, str. 570.

rala pravac razvoja.⁶⁴ Sudski sistem je tako postavljen da stalno i sistematski omogućava razvijanje samoupravnih sudova na račun klasičnih, državnih sudova.

Razlika u međusobnom položaju redovnih i samoupravnih sudova ukazuje na postojanje određenih granica mogućnog prenošenja sudske funkcije na društvene organe na samoupravne sudove. U protivnom ne bi bilo potrebno da egzistiraju paralelno.⁶⁵

Prenošenjem sudske funkcije na samoupravne sudove, sudovi nisu rasterećeni⁶⁶, jer to nije bio cilj reforme pravosudnog sistema, niti su sudski organi oslobođeni brige o vršenju sudske funkcije. Sudovi ukazuju pravnu pomoć samoupravnim sudovima i neposredno vrše jedan deo poslova za njih (poništaj odluke izbranog suda, poništaj odluke unutrašnje arbitaže, imenovanje arbitara izbranog suda ili unutrašnje arbitraže kad stranke to propuste da učine, postupak izvršenja)⁶⁷.

Nesporno je da će prenošenjem određenog kruga poslova na samoupravne sudske organe uticati i na rad sudova.⁶⁸ Pre svega, to će smanjiti potrebu za sudovima, jer će u budućnosti neminovno dolaziti do jačanja i razvijanja samoupravnih sudskih organa na račun državnog sudskog aparata⁶⁹, tako da nije ni najmanje teško sagledati trenutak u razvoju sudske funkcije u kome će sudovi, klasični, tradicionalni sudovi rešavati samo za društvo manje važne sporove⁷⁰. To će, istovremeno, značiti i mogućnost za bolje organizovanje sudskog rada svih sudova.⁷¹

Uvođenjem samoupravnog sudstva u nas pravosudni sistem, tradicionalna sudska zaštita nije izmenjena: ostala je mogućnost zaštite samoupravnih odnosa i kod klasičnih, tradicionalnih sudova u krivičnom i građanskom postupku, a u oblasti primene prinudnog prava nema alternative državnom pravosuđu. I pored toga što će se samoupravno sudstvo razvijati, nije isključena mogućnost da sudovi rešavaju sporove sa područja samoupravnih odnosa. Ustvari, nadležnost

⁶⁴) Treba primetiti da je u pojedinim zemljama ustavom određeno da sudsku funkciju, pored sudova vrše društveni sudovi (npr. čl. 92. Ustav DR Nemačke i čl. 101. Ustava ČSR). Ustvari, radi se o jednom vidu podrštvljavanja sudske funkcije, kojom se omogućava učešće građana u suđenju.

Inače o društvenim sudovima u DR Nemačkoj detaljno Carić, A. — **Društveno suđenje u DR Nemačkoj**, Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo, 1/72, str. 105.

⁶⁵) Detaljno o tome: Tatarac, S. — **Mogućnost i granice prenošenja državnih krivičnih funkcija na društvene organe**, Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo, 4/73, str. 604.

⁶⁶) Izvestan broj pisaca (npr. Lazarević, A. — **Samoupravne pravosudne ustavne i njihova nadležnost**, Anali, 1—3/72, str. 345. video je u formiranju društvenih pravosudnih organa i izvesno rasterećenje sudova. (O tome i Bokšan, B. — **op. cit.** str. 99) Suprotno: Grubač, M. — **Mogućnosti i granice prenošenja državnih krivičnih funkcija sa države na društvo**, Jugoslovenska revija za kriminologiju i krivično pravo, 4/73, str. 576.

⁶⁷) U tom smislu i Grubač, **op. cit.** str. 577.

⁶⁸) Vasiljević, T. — **op. cit.** str. 101.

⁶⁹) Rajović, V. — **op. cit.** str. 164.

⁷⁰) Rajović, V. *ibidem*.

⁷¹) Vasiljević, T. — *ibidem*.

klasičnih sudova se ne može isključiti, unapredi definitivno. Samoupravni sudski organi, osim onih koji se formiraju zakonom, su po pravilu fakultativni. Ukoliko nisu konstituisani, postavlja se problem zaštite povređenih ili ugroženih prava. Jasno je da će sudska nadležnost biti isključena samo pod uslovom da postoje samoupravni sudski organi, da su formirani i da su određeni sporovi zakonom ili sporazumom njima povereni na rešavanje.⁷²

I pored toga što su Ustavom dati osnovi i okviri za permanentan razvoj samoupravnog sudstva i stvorene pretpostavke za to, ono ne može potpuno istisnuti nadležnost sudova. Po svojoj prirodi samoupravno sudstvo obuhvata samo određeni krug sporova određenih subjekata, koji, iako mnogobrojni, uvek moraju pripadati omeđenoj oblasti društvenih odnosa.⁷³

IX

Pored postojećih, poznatih oblika društvenog pravosuđa, prema odredbama novog Ustava u pravosudni sistem je uvedena posebna vrsta samoupravnih sudova-sudovi udruženog rada⁷⁴.

Sudovi udruženog rada su samoupravni sudovi koji rešavaju sporove iz određenih društveno-ekonomskih i drugih samoupravnih odnosa. Formiranjem sudova udruženog rada, rešavanje sporova iz samoupravnog odnosa, koji su dosad bili u nadležnosti sudova opšte nadležnosti, privrednih i ustavnih sudova ili za koje nije bila izričito određena sudska nadležnost, stavljeno je u nadležnost posebnoj vrsti samoupravnih sudova. Objedinjavanje sudske zaštite za određenu vrstu sporova bilo je nužno s obzirom na prirodu⁷⁵ i društveno značenje određenih društvenih odnosa u kojima je dolazilo do sporova ili u kojima može da do sporova dođe. Rešavanje sporova ovakve vrste

⁷²) Vasiljević, T. — ibidem.

Inače, treba napomenuti da organizacije udruženog rada mogu čak da biraju da li će se za rešavanje nekih sporova iz međusobnih poslovnih odnosa obratiti redovnim sudovima, stalnih izbranim sudovima ili unutrašnjoj arbitaži, naravno pod uslovom da samoupravnim sporazumom o udruživanju, kao aktom o konstituisanju unutrašnje arbitaže, nisu izričito stavili tu vrstu sporova u nadležnost unutrašnje arbitaže.

⁷³) U tom smislu i Vasiljević, T. — **op. cit.** str. 101.

⁷⁴) Za ove samoupravne sudove, koji u ovom radu neće biti detaljno razmatrani, u Nacrtu Ustava bio je upotrebljen naziv „veće za samoupravne sporove“. U toku diskusije koja je predhodila drugoj fazi ustavnih promena nazivani su i samoupravnim sudovima, i većem za samoupravne sporove. Videti npr. Rihtman, Z. — **Diskusija**, Arhiv, 3/72, str. 351.; Čl. 209 Nacrta UJ.

⁷⁵) Sudovi udruženog rada, između ostalog, odlučuju i o tome da li su ispunjeni uslovi za konstituisanje osnovne organizacije udruženog rada. Uslovi o kojima je reč nisu uslovi koji proizilaze iz određene norme. Radi se o uslovima koji su specifični za određene ekonomske odnose, o kojima klasični sud ne bi mogao da odlučuje jer nema instrumente koji bi mu to omogućili (O tome detaljno: Rihtman, Z. u diskusiji o ustavnim promenama, Arhiv, 3/72, str. 351). Isti je slučaj i sa sporovima oko raspodele dohotka unutar organizacije udruženog rada.

zahteva posebnu organizaciju i sastav sudova, ulogu i metod rada, specifičan postupak i odlučivanje⁷⁶.

Sudovi udruženog rada su novi društveni sudovi, poseban oblik samoupravnog sudstva. Ostali samoupravni sudovi su mahom poznate institucije, koje su, doduše, u novim odnosima dobile novu sadržinu⁷⁷, novu društvenu ulogu i značaj. Kroz njih su dosad unošeni neki samoupravni elementi i pokušavano podruštvljavanje prvaosudne funkcije. Ovo su bila parcijalna rešenja, a slične institucije postoje u mnogim sistemima.

Sud udruženog rada je institucija koja ulazi u suštinu i prirodu novih odnosa prilikom rešavanja sporova. Novi odnosi nastaju u sistemu koji se zasniva na samoupravnim pravima radnika u udruženom radu. Rešavanje sporova iz tih odnosa prepušteno je samoupravnom sudskom organu koji izrasta iz samoupravljanja, koji je najbliži tim odnosima jer živi u njima. Sud udruženog rada treba da pruži kvalifikovanu sudsku zaštitu svih onih vrednosti koje predstavljaju osnove samoupravnog poretka.

Novi Ustav je izvršio temeljnu reformu našeg pravosudnog sistema. Učinjen je krupan korak u pravcu unošenja i instituiranja samoupravnih elemenata u pravosudni sistem, u pravcu afirmisanja društvenih pravosudnih organa. Početni koraci, činjeni u pravcu podruštvljavanja pravosudnog sistema, poznati u savremenom svetu, prevaziđeni su u nas. Ustavna reforma je donela radikalnu pravosudnu reformu — instituirala je originerni pravosudni mehanizam koji treba da omogući da klasni interes radničke klase, normiran i ukomponovan u sistemu pravnih normi socijalističkog društva, bude u potpunosti ostvaren.

⁷⁶) U Nacrtu Ustava SFRJ nije bilo odredbe kojom bi bila konkretizovana nadležnost sudova udruženog rada. U tom smislu je učinio primedbu prof. Poznić (Videti: Poznić, B. — **Sudstvo i javno tužilaštvo**, Anali, 3—4/73, str. 74.

Nadležnost sudova udruženog rada predviđena je odredbom čl. 226. Ustava SFRJ. Zakon o sudovima udruženog rada, donet aprila 1974. g., Sl. list 24/74, detaljno je regulisao organizaciju, sastav i postupak sudova udruženog rada.

⁷⁷) Mirovna veća su npr. postala samoupravni sudski organi. Ona dosad nisu vršila funkciju suđenja, nisu bila nosioci sudske funkcije. O mirovnim većima i njihovoj novoj ulozi: Poznić, B. — **Sudstvo i javno tužilaštvo**, Anali, 3—4/73, str. 72, Bošković, V. — **Samoupravni sudovi**, Naša zakonitost, 2/74, str. 216.

GORDANA STANKOVIĆ,
assistant

LA RÉFORME DE LA JUSTICE DANS LA NOUVELLE CONSTITUTION

R é s u m é

L'auteur analyse dans ce travail la réforme de la justice qui est effectuée dans la nouvelle Constitution yougoslave par l'introduction des tribunaux autogestionnaires.

En tant que partie du pouvoir politique et de l'autogestion de la classe ouvrière, la justice est une catégorie constitutionnelle qui s'adapte nécessairement et continuellement aux changements dans le système socio-économique, dont le contenu et la forme déterminent la Constitution. Quoique les changements dans la société exigent nécessairement l'adaptation ou la transformation de la justice, l'auteur constate que depuis la Révolution jusqu'à la Constitution de 1974 la justice yougoslave n'a pas subi des modifications essentielles et radicales. Tous les changements dans la société n'ont pas suivi toujours les changements correspondants dans la justice, de sorte que le système judiciaire, quoiqu'il ait exercé sa fonction avec succès, était en retard par rapport au développement social.

La Constitution de 1963 a commencé à faire passer la justice sur le système de la société autogestionnaire, car elle a prévu la possibilité que la fonction judiciaire soit exercée aussi par les organes sociaux de la justice. De cette manière la socialisation de la fonction judiciaire chez nous est devenue la première fois une partie de la conception constitutionnelle.

L'aspect autogestionnaire de la justice n'a pas été examiné en détail jusqu'en 1979, quand par une résolution de l'Assemblée fédérale on a essayé d'initier une transformation autogestionnaire plus efficace de la justice. Les changements effectués par les amendements constitutionnels ont contribué de former les hypothèses pour l'institutionnalisation des organes judiciaires sociaux et ils influent inévitablement sur le processus ultérieur de la socialisation de la fonction judiciaire.

L'adée de la nécessité impérieuse de la coordination du mécanisme judiciaire avec le système autogestionnaire de la société yougoslave a mûri lors de la préparation de la nouvelle Constitution. Les dilemmes ont disparu en ce qui concerne le mode et les voies de l'enchéassement de la justice dans le système autogestionnaire sur le plan théorique et un concept constitutionnel clair de la réforme a été élaboré. Il était devenu évident que le point central de la réforme ne se trouve pas sur le côté formel de la réorganisation de la justice et que la réforme désirée, dans les conditions de l'autogestion, peut être réalisée de la meilleure façon et uniquement par la socialisation ultérieure de l'activité judiciaire.

Les tribunaux autogestionnaires sont le résultat de la réforme de la justice dans la nouvelle Constitution. D'après la nouvelle Constitution la fonction judiciaire dans le système unique du pouvoir et de l'autogestion de la classe ouvrière et de tous les hommes travailleurs exercent les tribunaux ordinaires, en tant qu'organes du pouvoir et les tribunaux autogestionnaires (article 217 de la Constitution de la RSF de Yougoslavie). La solution constitutionnelle trouvée est une nouveauté révolutionnaire dans la réalisation de la fonction judiciaire qui a été réservée jusqu'à présent dans son développement exclusivement au pouvoir d'Etat classique de la classe déterminée.

Par la Constitution est réalisée une nouvelle conception de la justice, qui est basée sur l'idée de transfert de la fonction judiciaire à la société. En même temps, les principes n'ont pas changé sur lesquels est basée l'autorité judiciaire et qui représente une acquisition permanente de la démocratie.

Les tribunaux autogestionnaires, implantés dans le mécanisme de l'autogestion sociale, conclut l'auteur, correspondent à la société autogestionnaire, assurent la protection efficace et complète de la société autogestionnaire et réalisent l'intérêt de la classe ouvrière.

